

ISSN 2091-5187

СЕРВИС

ИЛМИЙ-АМАЛИЙ
ЖУРНАЛ

2023
1-сон

СЕРВИС

ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ЖУРНАЛ 2023 йил, 1-сон

Муассис: Самарқанд иқтисодиёт ва сервис институти

Ўзбекистон Матбуот ва ахборот агентлиги томонидан 2008 йил 31 декабрда
0561-рақам билан рўйхатга олинган.

ЎЗР ОАК Риёсатининг 19.03.2017 й., 239/5-сонли қарори билан эътироф этилган

**Таҳририят ижодий
жамоаси:**

Бош муҳаррир:

и.ф.д. **М.Э.Пўлатов**

Бош муҳаррир

ўринбосари:

профессор **Д.Х.Асланова**

Масъул котиб:

профессор **М.Қ.Пардаев**

Муҳаррирлар:

Ф.А.Сафаров

Ш.З.Ўрозов

Техник муҳаррир:

А.Н.Холиқулов

Корректор:

С.А.Бабаназарова

Саҳифаловчи:

Ҳ.Н.Очилова

1 йилда 4 мартаба
чоп этилади.

Ўзбекистон ҳудудида
тарқатилади.

Таҳририят манзили:

140100, Самарқанд шаҳар,
Амир Темур кўчаси, 9-уй,

тел.: +998(66)233-28-38,

факс: +998(366)231-12-53

эл.почта:

samisiservis@mail.ru

Таҳририят кенгаши раиси:

М.Э.Пўлатов – Самарқанд иқтисодиёт ва сервис институти
ректори, иқтисод фанлари доктори, профессор

Таҳририят кенгаши раиси ўринбосари:

Д.Х.Асланова – СамИСИ илмий ишлар ва инновациялар
бўйича проректори, иқтисод фанлари номзоди, профессор

Таҳрир кенгаши аъзолари:

Б.А.Бегалов – Ўзбекистон Республикаси Давлат Статис-
тика кўмитаси раиси, иқтисод фанлари доктори, профессор

М.Қ.Пардаев – СамИСИ профессори, и.ф.д.

Б.К.Ғоибназаров – иқтисод фанлари доктори, профессор.

Д.Р.Зайналов – СамИСИ каф.мудир, профессор, и.ф.д.

О.М.Муртазаев – ТДИУ Самарқанд филиали директори,
иқтисод фанлари доктори, профессор

М.Р.Болтабаев – Ўзбекистон Давлат жисмоний тарбия ва
спорт университети ректори, иқтисод фанлари доктори

Р.Х.Эргашев – ҚарМИИ профессори, и.ф.д.

И.С.Тўхлиев – СамИСИ профессори, и.ф.д.

М.М.Мухаммедов – СамИСИ профессори, и.ф.д.

К.Б.Уразов – СамИСИ профессори, и.ф.д.

Қ.Ж.Мирзаев – СамИСИ каф. мудир, и.ф.д., профессор

Б.И.Исроилов – ТДИУ профессори, и.ф.д.

Г.М.Шодиева – СамИСИ профессори, и.ф.д.

Б.Абдукаримов – СамИСИ профессори, и.ф.н.

Р.Қобилов – Самарқанд вилояти ҳокими ўринбосари

С.Н.Тошназаров – СамИСИ кафедра мудир, и.ф.д.

Р.Н.Нормахматов – СамИСИ профессори, т.ф.д.

О.М.Пардаев – СамИСИ декани, и.ф.д.

М.Т.Алимова – СамИСИ профессори, и.ф.д.

З.Дж. Адилова – ТДИУ профессори, и.ф.д.

Ш.О.Қувондиқов – СамИСИ доценти, и.ф.д.

МОЛИЯ, ПУЛ МУОМАЛАСИ ВА ИНВЕСТИЦИЯ	
Вехзоджон Усмонович Шермухамедов Тижорат банклари депозит сиёсатининг қийосий таҳлили	149
Хуббим Аскарлович Улашев Иқтисодийнинг келгуси тараққиётида инвестицияларнинг ўрни	153
БУХГАЛТЕРИЯ ҲИСОБИ, ИҚТИСОДИЙ ТАҲЛИЛ ВА АУДИТ	
Анвар Нематович Холиқулов Хизмат кўрсатиш корхоналарида самарадорликни оширишнинг кўп омилли корреляцион-регрессион таҳлили	158
Зайнаб Баратовна Эшпулатова, Шахзод Шохрухович Усманов Корхоналар даромадларининг молиявий ҳисобот элементи сифатидаги тавсифи	162
Бобур Фарходович Боронов Ёғ-мой саноати корхоналарида пул оқимлари ҳақидаги ҳисоботни такомиллаштириш	166
БАНДЛИК ВА КАМБАҒАЛЛИКНИ ҚИСҚАРТИРИШ	
Шавкат Собирович Олтаев Мамлакатимиз ёшларининг иш билан бандлик даражасини ошириш: муаммо ва имкониятлар	171
Шаҳобиддин Зиядуллаевич Ўрозов Марказий Осиё илм-фани ривожига Амир Темур ва Темурийларнинг туган ўрни	175
ТАЪЛИМ, КАДРЛАР ТАЙЁРЛАШ ВА ПЕДАГОГИКА	
Умар Худайбердиев, Севара Абдиназаровна Бабаназарова Мактабгача таълим – таълим ва тарбиянинг асосидир.	180
Тўлқин Кулибаевич Мардиев, Дилноза Акрамовна Искандарова Инглиз ва ўзбек тилларида қурилиш терминларининг умумий семантик жиҳатлари	184
Садулла Шодиевич Уразов Таълим хизматлари кластери – таълим соҳасини ривожлантириш ва бошқариш стратегияси сифатида	188
Ҳилола Нематовна Очилова Таълим хизматларининг ўзига хос хусусиятлари	192
ЭЪТИБОРГА МОЛИК МАСАЛАЛАР	
Беморлик, фақирлик ва муҳтожлик сабаблари. Доно саволга доно жавоб.	197
ИБРАТЛИ БИТИКЛАР	
Инсоннинг руҳияти ва кечинмалари ҳақида савол-жавоблар.	198

БАНДЛИК ВА КАМБАҒАЛЛИКНИ ҚИСҚАРТИРИШ

Шавкат Собирович Олтаев – СамИСИ доценти, и.ф.н.

МАМЛАКАТИМИЗ ЁШЛАРИНИНГ ИШ БИЛАН БАНДЛИК ДАРАЖАСИНИ ОШИРИШ: МУАММО ВА ИМКОНИАТЛАР

Аннотация. Мақолада бозор иқтисодиёти шароитида иш билан банд бўлмаган ёшларни иш билан таъминлаш бўйича олиб борилган тадқиқотлар натижалари акс эттирилган. Мазкур мақолада ёшлар меҳнат миграцияси, ишсизлиги ва бандлиги бўйича тадқиқот натижалари, таҳлиллар ва улар натижасида ёшлар бандлигини ошириш бўйича ишлаб чиқилган таклиф ва тавсиялар ўз ифодасини топган.

Калит сўзлар: ёшлар бандлиги, меҳнат бозори, миграция, эмиграция, меҳнат ресурслари, ишсизлик, ёшлар фаоллиги.

Кириш. Бугунги кунда инсон салоҳиятининг рақобатбардошлигини ошириш кўп жиҳатдан ёшлар меҳнатидан фойдаланиш соҳасида қандай стратегия белгиланганлигига боғлиқ. Ёшлар кўп жиҳатдан жамиятдаги сиёсий, иқтисодий ва ижтимоий жараёнларга таъсир кўрсатмоқдалар. Шу билан бирга, ёшлар меҳнат бозорида иш топишда катта қийинчиликларга дуч келадиган энг заиф тоифалардан бири ҳисобланади.

Дунё бўйлаб 1,2 миллиард ёшнинг 88 фоизга яқини ривожланаётган мамлакатларда яшайди. Глобал миқёсда ёшлар иш билан таъминланган қашшоқларнинг қарийб 24 фоизини ташкил қилади ва бу динамика Африкада айниқса сезиларли бўлиб, у ерда ёшларнинг 70 фоиздан кўпроғи кунига 2 доллардан ёки ундан кам миқдорда пул ишлашади.

Жаҳон миқёсидаги ёшлар сонининг ўсиши кутилаётган бўлса-да, ёшлар учун, айниқса, ривожланаётган мамлакатларнинг иқтисодий жиҳатдан турғун қишлоқ жойларида яшовчилар учун иш ва тадбиркорлик имкониятлари чегараланиб қолмоқда [1].

Қишлоқ ёшларининг аксарияти норасмий иқтисодиётда оилавий ёрдамчи, ёрдамчи фермер, касаначилик ёки паст малакали ишчи сифатида ишлайди. Улар кам иш ҳақи олишга, одатий ёки мавсумий ишларда ишлашга мойил бўлиб, кўпчилик шаҳарларга кўчиб ўтишга мажбур қиладиган хавфли, кўпинча эксплуатация қилинадиган меҳнат шароитларига дуч келишади. Ёшларни қишлоқ хўжалигига қайта жалб қилиш, тирикчилик қилиш учун дуч келадиган кўплаб тўсиқларни бартараф этишни талаб қилади.

Мавзуга оид адабиётлар таҳлили. Таъкидлаш жоизки, бугунги кунга қадар хорижий ва мамлакатимиз олимлари томонидан мазкур йўналишда жуда кўп тадқиқотлар олиб борилган. Жумладан, профессор М.Қ.Пардаев ўзининг тадқиқотларида ёшларни иш билан таъминлашнинг муаллифлар томонидан ишлаб чиқилган самарали ташкилий механизмларининг таъсири аниқ, социологик баҳоланган. Унинг асосида ёшларни иш билан таъминлашнинг замонавий турлари ва воситаларини ривожлантириш, янги иш ўринларини яратиш, ишсиз ёшларни касбга йўналтириш, тайёрлаш ва қайта тайёрлашнинг муҳим ижтимоий-иқтисодий аҳамияти очиб берилган [3].

М.Б.Турсунов томонидан кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни ривожлантириш орқали ёшларнинг бандлигини оширишнинг устувор йўналишлари, ривожланган мамлакатлар тажрибаси, уни амалга ошириш усуллари ва воситалари назарий жиҳатдан ёритилган [4].

Мамлакатимизда мустақиллик йилларида амалга оширилган кенг кўламли ислохотлар миллий давлатчилик ва суверенитетни мустаҳкамлаш, хавфсизлик ва ҳуқуқ-тартиботни, давлатимиз чегаралари дахлсизлигини, жамиятда қонун устуворлигини, инсон ҳуқуқ ва эркинликларини, миллатлараро тотувлик ва диний бағрикенглик муҳитини таъминлаш учун муҳим пойдевор бўлди, халқимизнинг муносиб ҳаёт кечирishi, фуқароларимизнинг бунёдкорлик салоҳиятини руёбга чиқариш учун зарур шарт-шароитлар яратилди.

2022 — 2026 йилларга мўлжалланган “Янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегиясининг тўртинчи устувор йўналишида “Аҳоли бандлиги ва реал даромадларини изчил ошириш” масалаларига алоҳида урғу берилган [2]. Ушбу Тараққиёт стратегиясидан келиб чиқиб янги иш ўринларини яратиш ҳамда аҳолининг, энг аввало, республика ёшлари бандлигини таъминлаш, меҳнат бозори мутаносиблигини ва инфратузилмаси ривожланишини таъминлаш, ишсизлик даражасини камайтириш, меҳнатга лаёқатли аҳолининг меҳнат ва тадбиркорлик фаоллигини тўлиқ амалга ошириш учун шароитлар яратиш, ишчи кучи сифатини яхшилаш, ишга муҳтож шахсларни касбга тайёрлаш, қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш тизимини кенгайтириш масалаларини ҳал этиш кўзда тутилган.

Албатта, тўртинчи устувор йўналишда кўрсатилган ушбу масалаларни меҳнат бозори механизмларини тартибга солиш орқали амалга оширилади.

Тадқиқот методологияси. Илмий мақолани тайёрлаш жараёнида маълумотларни гуруҳлаш, тизимли таҳлил, таққослаш ҳамда эксперт баҳолаш усулларида унумли фойдаланилди.

Таҳлил ва натижалар. Ҳозирги кунда “Меҳнат бозори” тушунчаси умумқабул қилинган ва илмий адабиётларда кенг қўлланилаётган тушунча бўлиб қолди. Бироқ бу ўрганилаётган тушунча мазмунининг тўлиқ англаб етилганлигидан далолат бермайди. Бир гуруҳ тадқиқотчиларнинг фикрига кўра “меҳнат бозори - бу меҳнат ресурсларининг бозор иқтисодиётига мос келадиган ижтимоий-иқтисодий ҳаракати шакли” бўлиб, у ёки бу ходимларнинг тоифаларининг хусусиятлардан уларнинг имкониятлари ва чекловлардан уларни меҳнат қилишга ундовчи сабаблардан, меҳнат сарфлайдиган жойларидан ишлаб чиқариш ва меҳнат жараёнидаги нормадан келиб чиқиб бир нечта турларга ажратилади: ёшларнинг меҳнат бозори; хотин-қизларнинг меҳнат бозори; кекса ёшдаги фуқароларнинг меҳнат бозори; ногиронларнинг меҳнат бозори[6].

Меҳнат бозори турлари ичида ёшлар меҳнат бозори алоҳида ўринга эга. Ўзбекистон аҳолиси таркибида ёшлар улуши кўплигини ҳисобга оладиган бўлсак, уларнинг иш билан бандлиги ва уларни профессионал фаолиятга тайёрлаш ижтимоий-иқтисодий жиҳатдан алоҳида аҳамиятга эга. Умуман олганда ёшлар - бу инсонларнинг шундай авлоди бўлиб, улар ижтимоийлашув жараёнини ўтаётган, таълим, касбий, маданий ва бошқа ижтимоий функцияларни эгаллаётган ҳамда анча етуқлик даврида бу кўникмаларни эгаллаб бўлган инсонлардир.

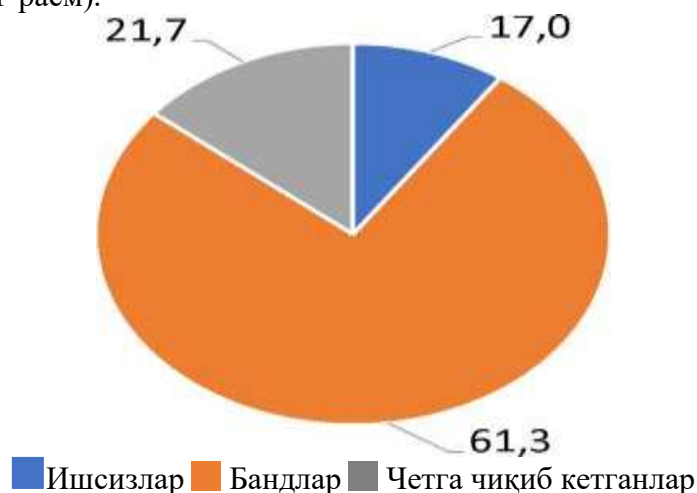
Меҳнат бозорининг бутун тизимини ишга туширишда муҳим таъсир кўрсатадиган жамият меҳнат ресурслари тараққиёти жараёнининг динамикаси ва анъаналарини аниқлашда демографик омилларни ҳар томонлама ҳисобга олиш жиддий аҳамият касб этади. Маълумки, ўтган йиллар давомида Ўзбекистонда алоҳида демографик вазият хос бўлиб, аҳоли сонининг ўсиш суръатлари бошқа МДХ давлатларига нисбатан анча юқори бўлиб келди.

Ёшлар муаммоларини ўрганиш ва ҳал этиш, уларни моддий ва маънавий қўллаб-қувватлаш давлатимиз сиёсатининг устувор вазибаларидан биридир. Жойларда қийин вазиятга тушиб қолган хотин-қизларни, шу жумладан, ногиронлиги бўлган, иш билан таъминланмаган аёлларни ўз вақтида аниқлаш, улар билан яқка тартибда ҳамда аниқ мақсадга йўналтирилган ишларни олиб бориш ва манзилли қўллаб-қувватлаш чоралари изчил давом эттирилмоқда.

Ўзбекистон Республикасининг Меҳнат кодекси ҳамда Ўзбекистон Республикасининг “Аҳоли бандлиги тўғрисида”ги Қонунида белгиланган ишсизлар, ёшлар, аёллар, меҳнат бозорида иш топишга қийналадиган шахсларга, ижтимоий муҳофазага муҳтож аҳоли тоифаларини ишга жойлаштириш кафолатларини руёбга чиқаришга алоҳида эътибор қаратилган. Худудларда ташкил этилаётган янги иш ўринлари асосан эгаллаган мутахассисликларига мувофиқ таълим муассасаларининг битирувчиларига, аёллар ва ногиронлиги бўлган аҳолининг ижтимоий қўллаб-қувватлашга муҳтож тоифаларини ишга жойлаштириш учун ажратилади.

Шунга қарамасдан, меҳнат бозорида ёшлар фаоллигини ошириш чора-тадбирлари

долзарб бўлмоқда (1-расм).

1-расм. 2021 йилда меҳнат бозорида ёшлар фаоллиги ҳолати, %

Манба: Ўзбекистон Республикаси Бандлик ва меҳнат муносабатлари вазирлиги маълумотлари асосида тузилган.

Қиёсий таҳлил асосида иш билан банд ёшлар тоифасидагилар орасида ишсизлар сони сезиларли фарқ қилмагани ҳолда, меҳнат миграцияси туфайли чет мамлакатларга ишлаш учун чиқиб кетганлар орасида ҳам ёшлар сони қарийб 850 минг нафарга кўплиги кўринади.

Республикада ёшларни ижтимоий қўллаб-қувватлаш мақсадида уларнинг иш билан бандлиги масалаларига ҳам катта эътибор берилмоқда. Ёшлар орасида ишсизлик даражаси юқори бўлишига қарамадан, меҳнат бозорида иш излаб меҳнат органларига мурожаат қилганларнинг фақатгина 37 фоизини ёшлар ташкил қилган ва жами кўрсатилган хизматларда уларнинг улуши 38 фоизни ташкил қилган (1-жадвал).

1-жадвал

2021 йилда ҳудудий бандлик органлари томонидан ёшларга кўрсатилган хизматлар ҳажми

Т/Р	Ҳудуд ва вилоятлар номи	Жами урожаатлар	шундан ёшлар	Жами мурожаат қилганларга нисбатан ёшлар улуши	Жами кўрсатилган хизматлар	шундан ёшлар	Жами кўрсатилган хизматларда ёшлар улуши
	Жами	823 832	302 206	37	1 179 979	451948	38
1	Қорақалпоғистон Республикаси	73 723	26 706	36	106 112	39 465	37
2	Андижон	76 540	27 485	36	100 978	36 130	36
3	Бухоро	47 908	19 205	40	63 131	24 683	39
4	Жиззах	43 922	16 656	38	90 434	35 970	40
5	Қашқадарё	54 125	21 169	39	76 387	29 661	39
6	Навоий	27 091	11 529	43	43 532	18 140	42
7	Наманган	83 137	27 321	33	112 976	37 269	33
8	Самарқанд	66 344	26 074	39	86 584	33 287	38
9	Сурхондарё	58 149	25 977	45	86 938	37 354	43
10	Сирдарё	52 689	13 129	25	84 404	32 461	38
11	Тошкент	65 632	26 683	41	85 993	33 247	39
12	Фарғона	84 430	27 182	32	120 628	44 080	37
13	Хоразм	65 008	22 378	34	90 402	37 182	41
14	Тошкент ш.	25 134	10 712	43	31 480	13 019	41

Манба: Ўзбекистон Республикаси Бандлик ва меҳнат муносабатлари вазирлиги маълумотлари асосида тузилган.

1-жадвалдан маълумотларидан равшанки, 2021 йилда 52217 нафар фуқаро касбга ўқитишга юборилган бўлса, улардан 55,4 фоизи ёшларни ташкил қилган. Республикада иш излаётганларни жамоат ишларига жалб этиш ҳам йўлга қўйилган бўлиб, йил давомида жами 521732 нафар фуқаронинг бундай ишлар билан бандлиги таъминланган. Улардан ёшларнинг улуши 33,6 фоизни ташкил қилган.

Хукуматнинг ушбу йўналишга эътибори катта, ислохотларда изчиллик бор. Шу йилнинг ўзида ҳам айнан Президент бошчилигида бу масала бир неча маротаба муҳокама қилинди, катта-катта йиғилишларнинг кун тартибидан ўрин олди. Лекин очиғини айтиш керак, қуйида муаммолар жуда кўп. Расмийлик, қоғозбозлик учун қилинаётган ишлар бор. Режа ва дастурларда минг-минглаб иш ўрни яратиш вазифаси киритилади, аммо уларни амалга оширишга келганда, кўзбўямачиликка йўл қўйилмоқда. Демак, ҳудудларнинг имконияти, шароитига, ишлаб чиқариш салоҳиятига қараб иш ўрни яратишни режалаштириш керак.

Бундан ташқари, республикада ижтимоий ҳимояга муҳтож ёки иш топишга қийналаётган фуқаролар учун субсидиялар ажратиш механизми йўлга қўйилган бўлиб, 2021 йилда аҳолини иш билан бандлигини таъминлаш учун жами 47095 млн. сўм миқдоридан давлат бюджетидан қайтариб берилмайдиган маблағлар, яъни субсидиялар ажратилди.

Республикада фаол ижтимоий сиёсат олиб бориш мақсадида ўз аҳоли иш билан бандлигини таъминлашга ажратилган 47095 млн сўм миқдоридан субсидияларнинг 15180 млн сўми ёшлар иш билан бандлигини таъминлаш учун йўналитирилган.

Хулоса ва таклифлар. Хулоса қилиб айтганда ёшларни самарали фаолият олиб бориши қуйидаги чора-тадбирларни бажаришни талаб этади:

- ҳудудий ёшлар меҳнат бозоридаги ўзига хос, хусусий муаммоларни ечишда маҳаллий бошқарув органлари ролини кучайтириш;

- ёшлар ўртасида юқори ишсизлик даражаси кузатилган ҳудудларда давлат бюджети ҳамда бюджетдан ташқари ижтимоий фондлар ҳисобидан ҳудудда ижтимоий-иқтисодий дастурларни амалга ошириш;

- моноиқтисодий тузилмага эга аҳоли пунктлари, шаҳар ва саноати ривожланган ҳудудларда ёшларнинг оммавий ишсизлигининг салбий асоратларини бартараф этиш;

- ёш ходимларни оммавий ишдан бўшатилишларини олдини олиш, ёшлар учун мавжуд иш ўринларини сақлаб қолиш ва янгиларини яратиш, янги прогрессив ишлаб чиқариш тузилмалари учун ёш кадрларни тайёрлаш ва қайта тайёрлашни истиқболли режалаштириш;

- иқтисодий жиҳатдан ночор корхоналар ёш ишчиларининг меҳнат ҳуқуқларини таъминлаш, иш жойини йўқотган ёшларни самарали қўллаб-қувватлаш;

- малака ошириш ҳамда ижтимоий ҳимоялаш мақсадида керакли бўлган инфратузилмага эга йирик "ёшлар қурилишлари"ни ташкил этиш;

- ёшлар ва аёллар учун барқарор янги иш ўринлари яратишни рағбатлантириш шулар жумласидандир.

Ўйлаймизки юқорида келтирилган таклифлар ўзининг ижобий натижаларига эга бўлади.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. Youth employment. www.fao.org/rural-employment/work-areas/youth-employment/en/
2. Ш.М.Мирзиёев. Янги Ўзбекистон тараққиёт стратегияси. –Тошкент: Ўзбекистон, 2022. 416 бет.
3. М.Қ.Пардаев ва бошқалар. Ҳар бир оилада тадбиркорлик – ўзини ўзи банд қилиш имконияти. Амалий тавсия. Самарқанд, СамИСИ, 2018. 240 бет.
4. М.Б.Турсунов. Қишлоқ ёшларининг иш билан бандлигини оширишда кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликнинг роли // Иқтисодиёт ва инновацион технологиялар илмий электрон журнали. № 5, сентябрь-октябрь, 2016 йил.

5. М.Мирзакаримова. Таълим хизматлари бозори ва меҳнат бозорини мувофиқлаштириш ёшлар бандлиги омили сифатида // Иқтисодиёт ва инновацион технологиялар илмий электрон журнали. № 1, январь-февраль, 2017 йил.

6. Абдурахмонов К.Х. "Меҳнат иқтисодиёти" Т.; «ФАН», 2019.130-132 б.

Ш.Олтаев	Sh. Oltaev
<p>Повышение уровня занятости молодежи нашей страны: проблемы и возможности Аннотация. В статье отражены результаты исследования занятости безработной молодежи в условиях рыночной экономики. Данная статья содержит результаты исследований, анализы по молодежной трудовой миграции, безработице и занятости, а также выработанные по их результатам предложения и рекомендации по повышению занятости молодежи. Ключевые слова: занятость молодежи, рынок труда, миграция, эмиграция, трудовые ресурсы, безработица, активность молодежи.</p>	<p>Increasing the level of employment of the youth of our country: problems and opportunities Abstract. The article reflects the results of research on employment of unemployed youth in the market economy. This article contains the results of studies, analyses on youth labor migration, unemployment and employment, as well as suggestions and recommendations for increasing youth employment. Keywords: youth employment, labor market, migration, emigration, labor resources, unemployment, youth activity.</p>

Шаҳобиддин Зиядуллаевич Ўрозов – СамИСИ, Ижтимоий фанлар кафедраси катта ўқитувчиси

МАРКАЗИЙ ОСИЁ ИЛМ-ФАНИ РИВОЖИДА АМИР ТЕМУР ВА ТЕМУРИЙЛАРНИНГ ТУТГАН ЎРНИ

<p>Аннотация: Мақолада Амир Темурнинг мохир саркардалиги, дипломатлиги ва етук давлат арбоби эканлиги туфайли улкан марказлашган, хавфсиз давлат тузишга муваффақ бўлганлиги илмий жиҳатдан асослаб берилган. Амир Темур ва темурийларнинг илм-фан ва маданият ҳомийси сифатидаги хизматлари ҳамда уларнинг жамият тараққиётини таъминлашда тутган ўрни масаласига асосий эътибор қаратилган. Калит сўзлар: Соҳибқирон, Тузуқлар, мударрис, фан, маданият, фалсафа, математика, адабиёт, расадхона, хандаса, география, машварат, салтанат, қонун, Зафарнома, Оксарой.</p>

Кириш. Маълумки Амир Темур илм-фаннинг йирик ҳомийси бўлган, олимлар билан суҳбат ва илмий баҳслар уюштиришни яхши кўрган. Ғолибларга қимматбаҳо тухфалар берган. Илм-фаннинг бир қатор соҳалари (тарих, шеърят, тиббиёт, математика, астрономия, меъморчилик) бўйича катта салоҳиятга эга бўлган шахс, улкан салтанатнинг олий ҳукмдори бўлса, табиий равишда илм ва маданиятга, олим ва ижодкорга катта ҳурмат билан қарайди, бу йўлда барча имкониятларни ишга солади. Бундан ташқари ҳар қандай жамият ва давлат тараққиёти ва келажакини фан ва маданият равақисиз тасаввур қилиб бўлмаслигини Амир Темур яхши тушунган.

Мавзуга оид адабиётлар таҳлили. Истеъдод эгалари маҳсул ва доимий эътиборга муҳтож ва лойиқ бўлишлари, ноёб қобилият эгаларини муҳофаза қилиш, ижодлари учун шароит яратиш, турмушларини таъминлаш зарурлигини ҳам у тўғри англаган. Тарихчи олим Азамат Зиё ёзганидек, «У олиму фозиллар ўз маслақлари ва дунёқарашлари юзасидан жамият ва давлат тараққиёти, замонавий аҳволи хусусида бошқа ижтимоий табақаларга нисбатан кўпроқ бош қотиришлари ва бу орқали тегишли тажриба ва билимларга эга бўлиб боришларини ёдда тутган. Шу сабаб ҳам дунёнинг қайси бир мамлакати ва шаҳарига бормасин олиму фозилларни бир ерга йиғиб, улар билан узок суҳбатлашиш, уларнинг фикрини тинглаш, баҳслашиш ишини қанда қилмаган» [1:197-198]. Амир Темурнинг фан ва маданият соҳасида юритган сиёсатини худди мана шу

ISSN 2091-5187

☞ “СЕРВИС” ☞

Журнал Самарқанд иқтисодиёт ва сервис институти таҳририят
бўлимида нашрга тайёрланди.

9.03.2023 йилда теришга берилди. 22.03.2023 йилда босишга рухсат этилди.
Офсет босма қоғози. Қоғоз бичими 60x84_{1/8}. “Times” гарнитураси. Офсет
босма усули. Шартли босма табағи 14,6. Ҳисоб-нашриёт
табағи 12,5. Адади 100 нусха. Буюртма № 0016 А/23.

Самарқанд иқтисодиёт ва сервис институтининг
матбаа бўлимида чоп этилди.
Лицензия № 025316.
Реестр № Х-119112.

Манзил: Самарқанд шаҳри, Шохрух кўчаси, 60-уй.

© Самарқанд иқтисодиёт ва сервис институти, 2023